

Jačanje zaštite od rodno zasnovanog nasilja nad LBQ¹ ženama u Bosni i Hercegovini

Nedostaci, izazovi i preporuke za inkluzivne odgovore

Autorka: Bojana Jovanovska, istraživačica,
ekspert za rodnu ravnopravnost i nasilje na osnovu roda
Lektorka: Dina Bajrektarević

¹LBQ žene je termin koji obuhvata lezbejke, biseksualne i kvir žene, uključujući cispolne, trans i interspolne žene, kao i sve nebinarne ili rodno kvir osobe na rodnom spektru koje se poistovjećuju s LBQ identitetom.

Izvršni Sažetak

U Bosni i Hercegovini, LBQ žene doživljavaju rodno zasnovano nasilje u pravnom i institucionalnom okruženju koje nudi opštu zaštitu, ali zanemaruje njihove specifične realnosti. Iako je BiH ratifikovala Istanbulsku konvenciju i uključila seksualnu orijentaciju i rodni identitet u antidiskriminacijske zakone, te zaštite nisu pretočene u konkretne mjere za LBQ osobe koje su preživjele rodno zasnovano nasilje.

Nasilje često potiče iz porodice i bliskih zajednica, pri čemu su preživjele suočene psihološkom zlostavljanju, prisilnom autovanju i ekonomskoj isključenosti. Nasilje u istospolnim intimnim vezama zakonski nije priznato zbog čega je isključeno iz zaštitnih mjera i pristupa skloništima. Institucionalna šutnja i stigma dodatno otežavaju prijavljivanje nasilja, jer se preživjele plaše maltretiranja, nevjerice ili razotkrivanja od strane nadležnih organa.

Ovaj dokument adresira ključne praznine a ciljem razvoja konkretnih mjera koje će unaprijediti pristup pravdi, zaštiti i uslugama podrške za LBQ žene.

Nalazi se temelje na izvještaju „Analiza rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja nad LBQ ženama u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu i Srbiji“, koji obuhvata pregled zakona i politika, fokus grupe i analizu usklađenosti s Istanbulsom konvencijom.

Kada zakon uskraćuje priznanje

Iako Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini formalno obuhvata seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao zabranjene osnove diskriminacije, a Istanbulska konvencija je ratifikovana, implementacija ovih normi i dalje ostaje nedovoljna kada je riječ o zaštiti LBQ žena. Međutim, zakonska definicija porodičnog nasilja ne prepoznaje nasilje u istospolnim vezama. Preživjele iz takvih veza nemaju pristup zaštitnim mjerama poput zabrane prilaska ili skloništa jer njihove veze nisu zakonski priznate.

Ovo zakonsko isključivanje dodatno pogoršava institucionalna šutnja. Postojeći zakoni i protokoli o porodičnom nasilju, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti primjenjuju se iz heteronormativne perspektive, čime se nasilje nad LBQ osobama ostaje nevidljivo. Prijave nasilja često se odbacuju ili pogrešno klasifikuju kao narušavanje javnog reda i mira ili prijetnje, a nadležni organiz nemaju smjernice za postupanje.

Strategije rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja ne adresiraju specifične potrebe LBQ žena kroz jasno definisane i budžetirane mjere, dok nedovoljna koordinacija među različitim nivoima vlasti dodatno usporava razvoj i primjenu inkluzivnih politika.

Usluge koje odbacuju ili ugrožavaju

LBQ osobe koje su preživjele nasilje suočavaju se sa odbacivanjem i prisilnim autovanjem kako unutar porodičnog okruženja, tako i u okviru institucija. Skloništa finansirana iz javnih sredstava često odbijaju prijem LBQ žena ili od njih zahtijevaju da prikriju svoj identitet. Učesnice fokus grupa navele su slučajeve u kojima su preživjele bile izbačene iz skloništa nakon što su otkrile svoju seksualnu orijentaciju.

Zdravstvene usluge karakteriše nedosljedna praksa, pojedini pružatelji/pružateljke mentalnog zdravlja i dalje preporučuju tzv. "konverzivnu terapiju", koja nije zakonski regulisana niti eksplicitno zabranjena. Psihološka podrška je ograničena, posebno u ruralnim sredinama i za osobe bez finansijskih sredstava.

Organizacije civilnog društva nastoje popuniti ove sistemske praznine, ali djeluju bez institucionalne podrške i formalnog priznanja. Preživjele se u velikoj mjeri oslanjaju na lične kontakte i neformalne mreže, umjesto na institucionalno zagarantovane mehanizme podrške. U nekim slučajevima, čak i zakazivanje sastanka sa javnim službenicima/službenicama predstavlja izazov kada je tema vezana za prava LBQ osoba.

Kultura šutnje i nepovjerenja

Neprijavlivanje nasilja je rašireno među LBQ preživjelima zbog dubokog nepovjerenja u institucije. Učesnice istraživanja opisale su institucionalne procedure sa riječima da "nigdje ne vode", pri čemu se i ozbiljni slučajevi nasilja ignorišu ili minimaliziraju. Strah od autovanja, društvene srigme i moguće retraumatizacije sprječava preživjele od traženja pravne zaštite i institucionalne podrške.

Bosna i Hercegovina ne posjeduje centralizovan i harmonizovan sistem prikupljanja podataka o rodno zasnovanom nasilju. Nijedan postojeći mehanizam ne prikuplja podatke razvrstane prema seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu ili vrsti partnerske veze. Ova institucionalna nevidljivost značajno ograničava mogućnost ozbiljnog monitoringa, evaluacije i oblikovanja politika zasnovanih na dokazima.

Iako postoje pozitivni primjeri, poput pristupa hormonskoj terapiji za trans osobe u određenim dijelovima zdravstvenog sistema, takvi slučajevi ostaju izuzeci i nisu rezultat koordiniranog ili sistemski planiranog pristupa.

Preporuke za inkluzivnu zaštitu

Kako bi sve preživjele imale ravnopravan pristup sigurnosti i pravdi, Bosna i Hercegovina mora poduzeti koordinisane i ciljanje mjere na entitetskom i državnom nivou.

1. Pravni i politički okvir

- Hitno izmijeniti zakone i protokole o porodičnom nasilju na entitetskom nivou kako bi eksplicitno prepoznali nasilje u istospolnim intimnim vezama i osigurali pristup svim zaštitnim mjerama bez obzira na pravni status veze.
- Revidirati zakonske definicije porodičnog nasilja kako bi obuhvatile psihološko zlostavljanje, prisilu i odbacivanje zasnovano na seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu.
- Uključiti LBQ žene u sve strategije rodne ravnopravnosti i borbe protiv nasilja kroz konkretne, mjerljive i budžetirane mjere, uz jasno definisane institucionalne odgovornosti i aktivno uključivanje organizacija civilnog društva u proces implementacije i monitoringa.
- U srednjoročnom periodu, razviti pravni okvir za zabranu svih oblika konverzivnih praksi u zdravstvenom i socijalnom sektoru.

2. Inkluzivne i dostupne usluge

- Svi javno finansirani centri za krize i skloništa moraju hitno usvojiti protokole protiv diskriminacije i uspostaviti inkluzivne procedure prijema za LBQ preživjele.
- Svaki entitet treba uspostaviti najmanje jedno javno podržano i adekvatno finansirano LGBTIQ sklonište i krizni centar.
- Zdravstvena i psihološka podrška, zasnovana na razumijevanju traume, uključujući reproduktivno zdravlje, mora biti prilagođena specifičnim potrebama LBQ žena.
- Zabrana konverzivnih praksi u zdravstvenom sektoru mora biti praćena regulatornim nadzorom i uspostavom nezavisnih mehanizama za podnošenje žalbi.

3. Institucionalni kapacitet i obuka

- Uvesti obaveznu obuku za policijske službenike, tužioce, sudije, zdravstvene radnike i stručnjake u oblasti socijalnih usluga o SOGIESC-osjetljivim i traumom usmjerenim pristupima u tretmanu rodno zasnovanog nasilja.
- Srednjoročno, ove obuke integrisati u sistem profesionalnog razvoja svih relevantnih javnih institucija.
- U saradnji s LBQ i feminističkim organizacijama razviti sigurne i povjerljive protokole upućivanja između institucija i organizacija civilnog društva.

4. Prikupljanje podataka

- Dodati indikatore relevantne za LBQ žene i nebinarne osobe u nacionalne i entitetske okvire za praćenje i izvještavanje o RZN.
- Podaci i istraživanja civilnog društva moraju biti formalno integrisani u državne izvještaje i evaluaciju politika.

5. Partnerstva i javna svijest

- Uspostaviti formalna partnerstva s OCD-ima koji rade s LBQ zajednicom radi podrške preživjelima, pružanja usluga i oblikovanja inkluzivnih politika.
- Obezbijediti javno finansiranje za dugoročni rad organizacija koje pružaju ključnu podršku LBQ ženama.
- Razviti javne kampanje podizanja svijesti s ciljem smanjenja stigme, promocije tjelesne autonomije i raznolikosti, te suzbijanja diskriminacije zasnovane na SOGIESC principima.
- Javne službenike i institucije koje se upuštaju u diskriminatorni govor ili praksu pozvati na odgovornost putem odgovarajućih zakonskih i institucionalnih mehanizama.

Poziv na akciju

Bosna i Hercegovina mora djelovati kako bi zaštitila sve žene, uključujući LBQ žene, tako što će ono što je nevidljivo učiniti vidljivim i obnoviti povjerenje u institucije. Preživjele ne smiju biti prepuštene porodičnom odbacivanju ili neprijateljskim sistemima samo zato što se njihovi identiteti ne uklapaju u pravne ili društvene norme.

Pozivamo entitetska ministarstva i nadležna tijela za rodnu ravnopravnost da započnu inkluzivne pravne reforme, da ulažu u usluge usmjerene na preživjele i da aktivno sarađuju s organizacijama civilnog društva u izgradnji koordinisanog odgovora na rodno zasnovano nasilje, koji nikoga ne ostavlja po strani.

Kontaktirajte nas

Elena Petrovska

elena@lgbti-era.org

Website

www.lgbti-era.org

Ovaj dokument je dio projekta:

„Kreiranje kolektivnih strategija za zaštitu lezbejki od rodno zasnovanog nasilja u Kosovu, Srbiji, Bosni i Hercegovini i Albaniji“*

„Ovaj projekat finansiraju EuroCentralAsian Lesbian Community i Evropska unija. Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost ERA LGBTI Asocijacije za Zapadni Balkan i Tursku, koja sprovodi projekat, i ne odražava nužno stavove EuroCentralAsian Lesbian* Community niti Evropske unije.“*